

היכלי תורה

רשת שיעורי תורה

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

ערש"ק פרשת תרומה ב אדר א תשסח ♦ דף היומי בבלי: נדרים מט ירושלמי: מועד קטן ו

והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה..

ברש"י: עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה.

אין ענינה של הפרשה בציווי הדלקת המנורה, כי הפרשה כולה עוסקת רק במלאכת המשכן וכליו מהי צורתם וכיצד יהיו נעשים, ואילו ציווי עבודת הקרבנות והדלקת הנרות נתפרשו כל אחד במקומם.

אלא שכוונת הפסוק כאן, שתהיה המנורה עשויה בצורת נרותיה ראויה להעלות בה את הנרות שיאירו אל עבר פניה, היינו שבהקשת הקורנס לפשט את איברי המנורה העמיד את הנרות מוטים לעבר הקנה האמצעי.

ברם, מעתה יקשה לאידך גיסא, אם כן, כאשר התורה מצוה על הדלקת הנרות בתחלת פרשת בהעלותך, מדוע הוצרך הכתוב לומר 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', והלא כך היתה המנורה עשויה, ובעל כרחו של הכהן המדליק אי אפשר היה להדליק את הנרות באופן אחר. גם יש לדקדק בפירוש רש"י שם שכתב: ולמה? כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך. ולכאורה שאלה זו אינה מובנת, כי מאחר שהנרות קבועים במנורה כשהם מוטים, אין הברירה ביד הכהן המעלה את הנרות לבחור את צורת ההעלאה.

אלא שהענין הוא כך, שודאי בכל מלאכת המשכן וכליו יש בכל כלי טעם למה צורתו כך או כך, ומכל מקום הכהן העובד את עבודת המשכן באותו כלי, כמו הכהן המקריב על גבי המזבח, איננו צריך לדעת את טעמו של דבר מדוע נצטוו משה לעשותו דוקא כך ולא אחרת. שונה היה מעשה המנורה, שהכהן המעלה את הנרות חייב לדעת את טעם הדבר שנצטוו משה לעשות את המנורה כשהנרות מוטים. אם בעת ההדלקה יכיון רק לקיום המצוה גרידא, ולא ידע את הטעם שבעבורו נעשתה המנורה כך, הרי החסיר זה בקיום המצוה.

זו כוונת הפסוק בפרשת בהעלתך העוסק בציווי ההדלקה, ולפיכך אמר: 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', היינו שיהא הכהן המדליק מכוון לטעמה של הטיית הנרות לעבר האמצעי. על זה תמה רש"י ושאל: ולמה? כלומר, מה נשתנה פרט זה במעשה המנורה מכל מלאכת המשכן שאין בהם עניין זה, ועל כך משיב רש"י: כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך.

ע"פ דברי דוד

נושאי הדף בעלון

- שתיית קפה בסעודה מפסקת.....נדרים מט
- שתיית יין בפורים.....נדרים מט
- שקר כדי למנוע בושה.....נדרים נ
- הנודר מחמין.....נדרים נא
- אכילת עוגה שיש בה יין בתשעת הימים.....נדרים נב
- נטילת ידים קודם אכילת דבר מטובל בשמן....נדרים נג
- ברכת המזון על כוס סודה.....נדרים נד
- מעלת לימוד תלמידים, ונתינת מעשר שעות...נדרים נה
- כפתור ופרח.....עמוד 6

חדש!

סידור תפילה פבית עזא וחדר לימות החול

כולל פסקי הלכות
בכריכת עור יוקרתית
מבצע מיוחד לרגל ההוצאה
60 ₪ בלבד

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
ובמוקד המגויים 1800-22-55-66

שתיית קפה בסעודה מפסקת

בשולחן ערוך (או"ח סי' תקנב ס"א) נפסק שבסעודה המפסקת בערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין. **במחזיק ברכה** (שם, הו"ד בשערי תשובה סק"א) הביא **שבזרע אמת** כתב שאין לשתות קפה או תה בסעודה המפסקת אם לא במקום חולי. אך **החיד"א** כתב שמנהג פשוט בארץ ישראל, במצרים ובכל הגלילות שאף הבריאים שותים קפה. ואע"פ ששינו ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, ואמרו בגמרא (שבועות כב:) ששתיה בכלל אכילה, ואם כן לכאורה אם אוכל תבשיל אסור לו גם לשתות קפה. מכל מקום מצינו ששנו חכמים בלשון המשנה אכילה, ואין שתיה בכלל. כמבואר בשבת (ט:) שאסור לאכול לפני המנחה. ומעולם לא שמענו שאסור לשתות קודם המנחה. וכן בפסחים (צט:): ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם. ופשוט שדוקא אכילה אסורה ולא שתיה. ועוד האריך שם להוכיח שאין אומרים ששתיה בכלל אכילה אלא כשיש ראייה לזה. וע"פ זה קיים את המנהג לשתות קפה בסעודה המפסקת.

עוד כתב שמשקה שחימומו או הרתיחיהו אינו נקרא תבשיל, כדמוכח מסוגיין, שהקשו והא מתבשיל נדר.

לבד מזאת גם אין בקפה משום שררה ועונג, שהרי נתפשט בעולם מאד, ואפילו העניים רגילים בו. אבל מים מבושלים בקנה וזרע גד עם צוקר, שהיא תענוג ומנהג עשירים, לא הותר בסעודה המפסקת אלא לחולה החש במעיו.

אמנם **בכסא שלמה** (סי' סז) הקשה שלדברי **החיד"א**, יהיה מותר להוסיף תבשיל עבה בסעודה המפסקת, ואינו נקרא שני תבשילין, שהרי תנן בסוגיין הנודר מן התבשיל מותר בתבשיל עבה. וזו מן התימא. וצריך לומר שאין ללמוד מנדריים שהולכים בהם אחר לשון בני אדם. או שאין לדקדק במה שנקט התנא שאין לאכול שני תבשילין, והכונה שני מאכלים. ותדע שהרי בגמרא (ביצה טו.) גבי עירובי תבשילין, שאע"פ שבמשנה נאמר שעושה תבשיל, יכול גם לעשות פת, אע"ג שפת בודאי אינו נקרא תבשיל. ועיי"ש שהאריך בזה, אך לדינא נקט **כהחיד"א**, שמוותר לשתות קפה בסעודה המפסקת.

שתיית יין בפורים

בסידור עמודי שמים (הו"ד בשע"ת סי' תרצה סק"ב) כתב שמי שהוא חלש בטבעו [או שמשתטה עד שאפשר שיבא עיי"ז לידי מעשה או דברים שלא כהוגן] אין לו לשתות יותר מדאי בפורים, וראיה לדבר ממה שאמרו בירושלמי שר"י בר אילעי לא שתי אלא מפסחא לפסחא וחוגרני צדעי כו' משמע שבפורים לא שתי כיון ששתייתו היה מזיק לבריאות גופו.

אמנם **השפת אמת** (הו"ד בס' שבחי כהן) דחה ראייה זו, עפ"י ביאורו שכאב הראש של ר"י פסק בחג השבועות מפני שהפחד שהיה לר"י ביום מתן תורה הפיג את השפעת היין, אם כך יתכן שר"י שתי בפורים יין, והיות ופורים הרי הוא כמתן תורה כמבואר בשבת (פח.). אם כך מיד הופג כח היין, ולא כאב ראשו של רבי יהודה. כיוצא בזה ביאר גם הרב מקוז'גלוב בשם **האבני נזר** (הו"ד בספר אמרי שמאי מועדים עמוד רמו), עיי"ש.

שקר כדי למנוע בושה

בספר חסידים (סי' תרמב) כתב, יכול אדם לשקר כדי שלא יתבייש חבריו. וכשישקר ישתדל לשנות באופן שלא יהא נראה כל כך שקר לגמרי. כמבואר בגמרא (סנהדרין יא.) שפעם אחת נתכנסו חכמי ישראל בעליית הגג לקבוע את החודש, ומצאו חכם אחד שלא הוזמן. ומאחר ואי אפשר לקדש החודש אלא ע"פ המזומנים, אמר רבן גמליאל מי שעלה שלא ברשות ירד. עמד שמואל הקטן ואמר, אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי, אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי. ואמרו בגמרא שם, שבאמת שמואל הקטן עלה ברשות, אלא ששינה בדיבורו, ובייש את עצמו כדי שהחכם שעלה בלי רשות לא יתבייש. ובגמרא שם מבואר ששמואל הקטן למד כן משכניה בן יחיאל, שנאמר (עזרא יב) 'ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם, ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו, ונשב נשים נכריות מעמי הארץ', ובאמת שכניה בן יחיאל לא נשא אשה נכרית, אך שינה מדיבורו וכלל את עצמו עם החוטאים כדי שלא לביישם.

על פי זה כתב בספר **עבד המלך** (שמות כג, דף צב.) לבאר מה שאמרו בסוגיין, שאליהו הנביא אמר לר' עקיבא 'הבו לי פורתא דתיבנא, דילדת אתתי, ולית לי מידעם לאגונה'. שלכאורה יש להקשות כיצד הוציא אליהו הנביא זכור לטוב שקר מפיו. אך הותר לו לשקר, מאחר ועשה כן כדי לנחם אותם מצערם. וכמו שביארו **הר"ן והרא"ש** בסוגיין שאליהו הנביא בא כדי לנחם אותם, ולהראות להם שיש עניים יותר מהם.

ומכל מקום כתב **בספר חסידים** (שם) שכל זה רק כדי למנוע בושה בעלמא, אך במקום שאדם חטא, ומלבינים את פניו אין הדין כן. וכמו שאמרו, אם ישנו לשוחט לפנינו נשאל לו אם לא ידע הלכות שחיטה, הרי אע"פ שמתבייש אין חוששין לשאול אותו למה שחט, כי לא היה לו לשוחט עד שיאמר לפני חכם הלכות שחיטה.

והנה בספר **אמת ליעקב** (פ"ה סי' יא) דן אם מותר לשנות בכדי לנחם אחרים ולעשות להם נחת רוח, והשיב עפ"י סוגיין שאם אחד נמצא במצב לא טוב ושרוי בצער דמוותר לשקר ולומר לו שגם הוא עבר מצב דומה או אפילו יותר גרוע בכדי לנחמו ולהפיג צערו.

והביא מעשה **מילקוט שמעוני** (משלי לא) על הפסוק אשת חיל מי ימצא אמרו מעשה בר' מאיר שהיה יושב במנחה בשבת ודורש ומתו שני בניו, מה עשתה אמן הניחה שניהם על המטה ופירשה סדין עליהם, במוצאי שבת בא רבי מאיר מבית המדרש אמר לה היכן שני בני, אמרה לו לבית המדרש הלכו, אמרו לה צפיתי בבית המדרש, ולא ראיתם, נתנה לו הכוס של הבדלה והבדיל וחזר, ואמר לה היכן שני בני אמרה לו פעמים שהלכו למקום פלוני ועכשו הם באים, הקריבה לפניו לאכול, לאחר שאכל אמרה לו רבי שאלה יש לי לשאול, א"ל אמרי שאלתך, אמר לו רבי קודם היום בא אחד ונתן לי פקדון ועכשו בא ליטול אחזיר לו או לאו, אמר לה בתי מי שיש לו פקדון אינו צריך להזיר לרבו, אמרה לו חוץ מדעתך לא הייתי מחזרת אותו, מה עשתה תפשה אותו בידו והעלתהו לחדר והקריבה אותו למטה, נטלה הסדין מעליהם וראה שניהם מתים מונחים על המטה, התחיל בוכה ואומר בני רבי רבי. בני בדרך ארץ ורבי שהיו מאירין עיני בתורתן, באותה שעה אמרה ליה רבי לא כך אמרת לי שאנו צריכין להחזיר פקדון לרבו, כך ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, א"ר חנינא בדבר זה נחמתו ונתישבה דעתו לכך נאמר אשת חיל מי ימצא. והואיל ושבחוה נראה שכדין עשתה אף שהיה שקר בדבריה.

וכן הביא מפרשת וילך שאמר משה רבינו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא, וכתב **הרמב"ן** ויאמר להם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וזה לנחם אותם על ענינו כלומר אני זקן ואין לכם עוד תועלת ממני וכו' ואע"פ שמשנה רבינו הי' בתקפו ובבריאותו כאשר העיד הכתוב לא כהתה עינו ולא נס לחה אמר להם כן לנחמם.

הנודר מחמין

בשו"ת בית יהודה (למהר"י עייאש, יו"ד סי' יא) נשאל בנידון אדם שנתקוטט עם בנו על איזה ענין, ומתוך הכעס קפץ ונשבע ונידה את עצמו בעולם הזה ובעולם הבא, אם יאכל שום חמין עד פורים. ועכשיו הוא רוצה בקיום הנידוי, ובא לישאל באיזה ענין הוא אסור בחמין אם דוקא כל זמן שהתבשיל חם הוא אסור, אבל בנצטנו מותר. או שמא אפילו לאחר שנצטנו אסור.

בתשובתו האריך מהר"י עייאש בכמה וכמה פרטים בהלכות נדרים. ולענין אם הוא אסור בחמין אף לאחר שנצטנו, כתב שכיון שקי"ל שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ובני אדם אין קורין חמין בלשונם אלא בשעה שהתבשיל חם ממש, אינו אסור אלא בדבר שעדיין הוא חם. ואפילו פת כל זמן שהוא חם אסור לאכלו, אבל לאחר שנצטנו מותר לאכול.

והקשה מהר"י עייאש איך אפשר שדבר שנאסר עליו בזמן חמימותו, והוא עצמו ניתר כשיתקרר, והרי מאחר שחל עליו האיסור, תו אין האיסור פוקע ממנו. ותירץ שמצינו בנדרים בכמה דברים שחל האיסור, ולאחר שנעשה שינוי בדבר פוקע האיסור. כגון מה שמבואר בסוגיין שהנודר מן החלב מותר בגבינה, ומבואר שאע"פ שהיה החלב אסור, מאחר ונעשה שינוי בחלב, ונעשה גבינה פוקע האיסור. וכן מבואר לקמן (נג): חטה שאיני טועם מותר באפוי ואסור לכוס חטים, ומבואר שאע"פ שהחטים היו אסורים, אם עשה מהם פת פקע איסורו. וכן מהמבואר בסוגיין שהנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה, ופירשו הרא"ש והר"ן שהיינו דק דק של בשר שיוירד בשולי קדירה. ואם כן קודם שנימוח מהבשר היה אסור, ולאחר שנימוח מהבשר פוקע איסורו. ואפילו להרמב"ם שמפרש קיפה היינו תבלין, אינו אלא מטעם שסובר שדק של בשר נקרא בשר ואסור בו. אבל אילו לא היה דק של בשר קרוי בשר, גם הרמב"ם היה מתיר, ולא היה חושש מצד שכבר נאסר.

ומיהו דוקא אם אינו מזכיר אכילה, אבל אם הזכיר ואמר אם אני אוכל חמין, או אם אני טועם זה, בודאי אסור בחמין אף אחר שנתקרר. כמו שכתבו הפוסקים לגבי אם אמר קונם בשר ויין עלי מותר בתבשיל שיש בו בשר ויין, ואם אמר קונם בשר ויין שאני טועם, או שאני אוכל אסור בתבשיל שיש בו בשר ויין, מפני שאסר על עצמו בשר ויין כהקדש. ואם כן בנדון דידן אינו יכול לאכול אלא פירות ודגים, או בשר מבושל צונן, שנתבשל ונתקרר קודם נדרו. וינהיג כך בפרישות זו עד שיגיע פורים.

ואסור לאכול חמין אף בשבתות וימים טובים, ואפילו פת שהוא חובה לכ"ע בשתי סעודות. ואינו נחשב כנשבע לבטל את המצוה, שאין שבועה חלה על דבר מצוה. מפני שכאן הוא איסור כולל, ומאחר שחל עליו לגבי חמין של דבר הרשות, חל עליו לגבי חמין של דבר מצוה. ונידוי דינו כשבועה לענין זה.

ומיהו דן שם אם יש להתיר לו פת, מפני שלשון בני אדם בתיבת חמין אינו אלא על המבושל והצלי, ולא על האפוי בתנור. ואפילו אם היה הדין שיהיה אסור גם בפת, אין להתיר לו מטעם שאי אפשר לו לחיות בלא אכילת פת. וכן שיש חשש שיכשל בנדר כזה, עיי"ש.

אכילת עוגה שיש בה יין בתשעת הימים

בשו"ע (או"ח סי' תקנא ס"י) פסק שיש מי שאומר שהנהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים בחדש אב, מותרים לאכול תבשיל שנתבשל בו בשר. ומקור דין זה כתב הב"י (ד"ה כתב הכל בו) בשם הכל בו, עפ"י מה שאמרו בסוגיין, הנודר מן הבשר מותר בתבשיל. ועוד שהטעם שאין אוכלים בשר היינו כדי להצטער, ובכך שאינו אוכל בשר כבר הצטער. ובט"ז (ס"ק יא) הוסיף שאף ברוטב של בשר מותר. וע"ע בשו"ת מהר"י מברונא (סי' יז) שדן אם איסור אכילת יין ובשר קודם תשעה באב, הוא כדין הנודר מבשר ויין, או לא.

אמנם כתבו המג"א (ס"ק כט), והמשנ"ב (ס"ק סג) בשם האחרונים ששומן של בשר דינו כבשר עצמו, ואסור לאכול תבשיל שיש בו שומן. והיום נהגו לאסור אף תבשיל של בשר. ודוקא בתבשיל של בשר, אבל אם רק נתבשל בקדרה של בשר מותר.

ובמשנ"ב (שם) סיים, ונראה שכל שנפל בשר לתבשיל ויש שישים כנגדו, פשיטא שמותר. ויתירה מזו כתב בשער הציצון (ס"ק סח) בשם הפמ"ג שאף כשאין שם ששים, כל שקפילא ישראל טעם, ואין בו טעם בשר, מותר. וטעימה לדעת אם יש בו טעם בשר יתכן שמותר. וע"ע בנודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' ריב) בתשובה מן המחבר שכתב שאונן מותר ברוטב של בשר, ואינו דומה למה שכתב המג"א להחמיר בזה לגבי תשעת הימים.

כיוצא בזה דנו הפוסקים בנוגע לתבשיל שיש בו תערובת יין, בט"ז (ס"ק ט) מבואר להתיר תבשיל שיש בו יין כמבואר בסוגיין, הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. וכן הוא בביאור הגר"א (שם ס"ט). וכן כתב בלקט יושר (או"ח עמוד קז ענין ב) שנהגו לבשל דגים עם יין. אך באליהו רבה כתב שלמנהגנו שאסרו בתבשיל של בשר אף בזה אסור. וכן כתב בפירוש במהרי"ל (הלכות י"ז בתמוז ות"ב ס"ח) שהנהיג לא לבשל בביתו דגים עם יין בשבוע זה. וכ"כ השערי תשובה (ס"ק יט) בשם השיירי כנסת הגדולה בשם מהר"י ברונא שאין להתיר ליתן יין גמור לתוך התבשיל שמא ישתה ממנו.

ולענין מיני מאפה שמערבים בהם גם מעט יין ומיץ ענבים, והוא דבר שנעשה לטעם, ואינו בטל, יש שכתבו שאינו בכלל האיסור, שעד כאן לא אסרו אלא בתבשיל של יין, שיש לפנינו טעמו וממשו, אבל כשאין היין ניכר כלל, אלא שמעורב בעיסה, אין עליו שם של תבשיל של יין לאוסרו מחמת מנהג זה, שאין טעם היין אוסר כאן, אלא רק כשניכר שיש פה יין, ושם תבשיל של יין, נהגו לאוסרו, ואין שמו עוגה של יין. אבל הטעם עצמו אינו כמאכלות אסורות שהטעם אוסר, וכך פסק בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רנט) להתיר לכתחילה.

אמנם השבט הליי (תשובתו נדפסה בקונטרס בדין אכילת עוגות בט' הימים) כתב, לפום ריהטא יראה שלדעת הט"ז (שם ס"ק ט) שמותר אפי' בתבשיל שיש בו יין בעין, אם הוא בתערובת תבשיל כל שכן שמותר. ולמג"א (שם ס"ק כט) שנהגו העולם איסור אפילו בתבשיל של בשר, וכתבו האחרונים שהוא הדין תבשיל של יין, י"ל שהוא הדין באופן כזה, אע"פ שיש רק טעם בעלמא, מכל מקום אסור מחמת המנהג, גם באופן זה.

אמנם לענין קטן שלא הגיע לגיל שראוי להתאבל על ירושלים, אע"פ שהדגול מרבבה והמשנ"ב ועוד מחמירים שלא ליתן גם להם בשר ויין, ודלא כהמג"א (ס"ק לא). מכל מקום בעוגה שיש בו רק טעם בעלמא, שיש שני סברות להקל, שהוא רק קטן, והוא רק תערובת יראה להקל. [ואם יש יין ממש בתבשיל נכון להחמיר].

נטילת ידים קודם אכילת דבר מטובל בשמן

הפוסקים דנו אם שמן שהוא אחד משבעה המשקים שמכשירים לקבל טומאה, היינו דוקא שמן זית או כל השמנים. **הב"י** (או"ח סי' קנח) כתב שמן זית. אולם **בשו"ע** (שם ס"ד) לא נקט שמן זית.

בנידון זה דן **הגינת ורדים** (או"ח כלל א סי' כט, הו"ד בבאה"ט סק"ח) שנשאל על האוכל דבר שטיבולו בשמן שומשמן אם טעון נטילת ידים, דישנו בכלל ז' משקים או לא.

והשיב, שאינו בכלל שבעה משקין, והוא כשאר מי פירות בעלמא, וכמו שאמרו בתורת כהנים (פרשת שמיני, הו"ד בסמ"ג עשין רמו) 'אשר יבוא במים, אין לי אלא מים, מנין הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב, ת"ל וכל משקה. אי כל משקה יכול מי תותים או מי פירות או מי רמונים ושאר כל מי פירות, ת"ל מים, מה מים מיוחדין שאין להם שם לווי, אף אני מרבה הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב שאין להם שם לווי, ומוציא אני מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לווי.'

ובגדר שם לווי, ביאר **הגינת ורדים**, שפשיטא שכשהפסוק בא להשמיענו שמשקין המכשרין הם אלו שאין להם שם לווי, וודאי שהכונה לשם לווי בלשון המורגל בארץ ישראל. שהרי לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. ואין לנו להשגיח אם בחו"ל יש מקומות שמשנתה הענין בדברים שבארץ ישראל לא בעו לווי, ולבני חו"ל צריך שם לווי, או להיפך. וא"כ אין לדבר סוף וצריך לבדוק אחר כל העולם. ועוד שמסתמא התורה תצוה על מנהגן של ארץ ישראל שמתיישבין בה. ואם כן יש לנו לבדוק על שמן שומשמן אם יש לו שם לווי בארץ ישראל או לא. ומשנה שלמה שנינו בנדריים (בסוגיא) הנודר מן השמן מותר בשמן שומשמן, מן הדבש מותר בדבש תמרים, ופירש **הר"ן** שבארץ ישראל אינם מסתפקין כלל אלא בשמן זית. ובגמ' תניא הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמן ואסור בשמן זית, ובבבלי אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית וכו'. והברייתא באה לפרש את המשנה שלא נאמר שהיא מדברת בבני חו"ל, אלא בבני ארץ ישראל, שהתנא של המשנה סתם דבריו בארץ ישראל במה ששייך למקומו. ולכן הנודר בארץ ישראל מן השמן מותר בשמן שומשמן, שבארץ ישראל שמן שומשמן שם לווי יש לו, ואינו נקרא שמן סתם. וכן נקט **בשו"ת דבר משה** (אמארייליו, ח"א סי' טז).

אולם **הברכי יוסף** (סק"ט) הביא **הגינת ורדים**, ותמה שלא הזכיר משנה שלימה בפרק בתרא דתרומות שאינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים והענבים. והביא שם לדייק מהכנסת הגדולה שהוא סובר בכל שמן נחשב טבולו במשקה.

ועיין **בחזון נחום** במכשירין (שם) שעורר מסוגיאן שהנודר משמן אם הוא בארץ ישראל מותר בשמן שומשמן ובבבלי הוא להיפך, וכתב שקשה לומר שבהכשר ג"כ הולכים לפי המקום עיי"ש.

וכן בספר **משמרות כהונה** שם במכשירין עורר בזה, מדנקט התנא שמן סתם, משמע שכל מין שמן מכשיר. וכן **הרמב"ם** העתיק שמן סתם, והב"י העתיק שמן זית.

ברכת המזון על כוס סודה

בשו"ע (או"ח סי' קפב ס"ב) נפסק שכוס ברכת המזון אינו אלא של יין, ולא משאר משקים. ואם אין יין מצוי באותו מקום, ובאותו מקום חמר מדינה הוא השכר או שאר משקין, מברכין עליהם, חוץ מן המים.

ובערוך השולחן (שם ס"ה) כתב שכמו כן אין לברך על מי לימענא"ד [מים מעורב עם לימון וסוכר] או סעלציי"ן [מי סודה] שהם מים בעלמא.

והנה **בשו"ת דרכי שלום** (לייטער, ח"א סי' כא) נשאל בעניין מה שהורה רב אחד להתיר לברך כוס של ברכה על מי סודה, עפ"י מה שאמרו בסוגיאן שכל דבר שהשליח נמלך עליו מיניה הוא, והיות ואם ישלח אדם שליח להביא לו שכר, ולא ימצא שכר יביא לו מי סודה, א"כ מוכרח שהם מין אחד.

אך **הדרכי שלום** לא הסכים עם דבריו, ודחה ראיינו שדוקא בסוגיאן שגם דבר שנכלל בלשונו רק על צד מיעוט אמרינן סתם נדרים להחמיר, וכיון שאין מברכין על המים ממילא כן הוא לגבי מי סודה ואין לחלק. והביא שהסכים עמו **הגאון ר' מאיר אריק מטארנא**. והעיר לו ממה שכתב **המג"א** (או"ח סי' תפא בהקדמה) שכל ששם מים עליו, ואפילו מי לאקאריץ [מים המבושלים עם שורשים מתוקים הקרוים לאקאריץ] מותר לשתות לאחר האפיקומן. וכן הוא גם בנידון זה שכיון שלמי סודה יש שם 'מים', אף שיש לו שם לווי דינו כמים, ואינו ראוי לכוס של ברכה.

בנידון זה נשאל גם **האגרות משה** (או"ח ח"ב סי' עה), וכתב בדבר המשקאות של מיני סודה, אם יש להם דין חמר מדינה לקדש בשחר ולהבדיל עליהן, הנכון לע"ד שהן כמים בעלמא. שאף ששותין אותם גם בסעודות החשובות ומכבדין בהם, אבל הוא רק כשתיית מים לצמאון, ולהתקרר בימים החמים. והכבוד בהם הוא ג"כ רק כשצריכים לזה, וגם במים צוננין מכבדין כשצריכין להם.

וחשיבות משקה הוא שאין השתיה מחמת שצריכים להם לצמאם, אלא ששותים אותם אף בלא צורך, אלא בשביל כבוד הסעודה וכבוד האורחים, שאין שום אדם שותה יין וי"ש ושכר לצמא, שהרי כשאדם צמא הוא שותה מים, ועל כן שתיית היין והשכר אינם אלא לכבוד בעלמא, ועל משקים אלו אפשר לזמן ולברך כוס של ברכה.

ואף המתירין לקדש ולהבדיל על תה מתוק בשעת הדחק (עיין ערוה"ש סי' רעב ס"ד) היינו מפני שבוה דרך העולם שמכבדין בזה, וכן לשתות משקה זה אף כשאין צריכים כלל לשתות, אלא מפני הכבוד, ולכן התה נחשב למשקה, אף שלכאורה הוא מים ממש. אבל סודה אין שותים אלא לצמאון, וגם בשעת הדחק לא יקדש ולא יבדיל עליהם.

ומה שיש מתירים חלב, היינו מפני שגם חלב שותים אותו גם כשאין צמאים, ולכן כשמכבדים אדם בכוס חלב שותה אע"פ שאינו צמא. מה שאין כן במיני סוד"ה, ומים צוננים. ולכן בשעת הדחק יש יכול לקדש על תה וחלב, אבל לא על מיני סוד"ה.

מעלת לימוד תלמידים, ונתינת מעשר שעות

בסוגיין. מאי דכתיב (במדבר כא יח-ט) ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, שנאמר, וממתנה נחליאל. וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, שנאמר, ומנחליאל במות.

בתוס' (ד"ה שיהא) פירשו שיהא מופקר לכל, שיהיה מלמד תורה לכל. ובמאירי (ד"ה ממדרגות) כתב, ממדרגות החכמה והאחרונה שבהם הוא להשפיע מחכמתו לזולתו, והיא היא המעמדת והמקיימת תורה ללומדיה.

בחתם סופר (ד"ה כיון) כתב, שע"י התלמידים שהוא לומד עמהם, ומפקיר עצמו כמדבר, על ידי זה זוכה להבין ולהשיג יותר מכח שכלו, שהקב"ה נותן לו מתנה ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין כמתגבר. אך אפשר ששיג היום וישכח מחר, כמתנה על מנת להחזיר, על כן אמר הפסוק 'נחלו אל' שנותנים לו בירושה שאין לה הפסק, והיינו כנהר שאינו פוסק.

והנה בבבא בתרא (כא.) אמרו שתינוק שאינו מבין לקרות, לא יסלקהו המלמד, אלא ישב עם האחרים בצוותא, וסופו לתת לב ולהבין. אך **במהרש"א** (ה"א שם ד"ה ליהוי) ביאר שהתועלת בלימוד עם מי שאינו מבין, הוא עבור מי שמבין, שע"י שהוא לומד עם אחר הוא מבין יותר, ואם הוא אינו לומד בצוותא עם מי שאינו מבין, סופו להיות הולך ובטל כמו חברו.

ובפלא יועץ (ערך תורה) כתב שלא טוב עושים התלמידי חכמים שאינם רוצים ללמוד עם בניהם, ועם תלמידים קטנים, מפני שדומה בעיניהם כביטול ביהמ"ד, שכשלומודים בעצמם יכולים ללמוד ביום אחד כמה דפי גמ' ופוסקים, ולכתוב רוב תורתם, לא כן עם התלמידים, צריך להוציא זמן רב לחזור עמהם עד שילמדו כל דבר וכו'. אך האמת היא שיותר עושה נחת רוח ליוצרו במה שמלמד את בן חברו תורה, שהוא הבל שאין בו חטא, כמה שילמד הוא נגעים ואהלות.

ובספר חסידים (סי' תתקמוז) כתב, טוב שילמד עם אלו שאינם יודעים כל כך טוב כמותו, כדי שלא ילכו אותם שאינם יודעי ללמוד בטלים. והוא עדיף משילמד עם חברים הדומים לו. ואע"פ שמפסיד מעט מתורתו מ"מ תורתו מתקיימת בידו. אך אם יש לאותו אדם חבר אחר הדומה לו, אינו חייב לטרוח עימו. וכן אם יש לאותו אדם ממון לשלם למי שילמד עמו, אינו מחויב להתבטל מלימודו ללמוד עימו. ומעשה באדם אחד שהיה מחזיר הלכה עם בני עניים, והיה הולך אחריהם להקיצם משנתם.

בשיעור הזמן שצריך האדם לתת מזמנו כדי ללמוד עם אחרים, כתב **האגרות משה** (אה"ע ח"ד סי' כו סק"ד) שהיות וברור הוא שאף מי שיודע כבר מסכת אחת ואפילו סדר שלם, עליו ללמוד קודם סדרים האחרים, מאשר ללמד האחרים אף אותה המסכת, מ"מ כל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד, מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים, אף שמתבטל מתורת עצמו. וכמו שאמרו בעירובין (נד:): שר' פרידא לימד לתלמיד קשה הבנה, והוצרך ללמד עמו ארבע מאות פעמים, אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם היה לומד לעצמו, והיה לו שכר גדול. ושיעור הזמן שיש ללמוד עם אחרים הוא מעשר, והיינו עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה, ואולי יכול להוסיף עד חומש, וסיים שצ"ע לענין השיעור.

ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ

ודבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה, פי' בשלמא לשנויא קמא הא ברכיכא הא באישונא א"ש דאסיא חזא אקושי בבית ר' ירמיה שבקיה ונפיק, אבל אי ס"ד לחלק בין קרא גופיה לגויה דקרא מ"ט לא א"ל ר' ירמיה לא אכילנא גופיה דקרא אלא לוליבא ע"כ אמר אסור לומר דבר זה בפני ע"ה האי אסיא שהיה, וטעמא נ"ל משום דטוב יותר להסתיר מהם טיבותא דלוליבא כדי שיתרחקו מקרא, ואי ידעו עמי הארץ טיבותא דלוליבא שוב לא יבחנו ולא ישמעו ויאכלו גם גופא דקרא ויבואו לידי סכנה, וזה נ"ל יותר מכל מה שפירשו בו.

(חתם סופר דף מט.)

יומא דמחייך רבי אתיא פורענותא בעולם

עפ"י דאיתא במדרש איכה (ד כה) למה נבראו היסורים להתלות ביתו דאית להון למיזל הה"ד (איכה ד כב) 'תם עונך בת ציון פקד עונך בת אדום' יעו"ש. הרי דהיסורים שולטין תמיד בעולם רק הולכין מזה ובאין לזה. לכן כל זמן שהיה רבינו הקדוש מקבל היסורים על עצמו לא הלכו היסורים למקום אחר בעולם. וביומא דמחייך רבי דאז הלכו היסורים מרבי והלכו למקום אחר בעולם אתיא פורענותא בעולם.

(לשמוע בלימודים, דף נ:)

אלא והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו

והדגה אשר ביאור מתה וכו', למסקנא דגה לשון נקבה וכן מתה לשון נקבה לק"מ נקבה מתה זכרים לא מתו דהכוונה על שרוץ הדגים שביאור מתו וכפי' רש"י בפסוק ותעל הצפרדע ואותו השרוץ הוא לשון נקבה, אבל לה"ס דדגים קטנים קאמר מקשה הש"ס קטנים מתו וכו', וה"ה הוה מצי להקשות א"כ מאי מתה לשון נקבה יחידה, מתו ה"ל למימר לשון רבים. וצל"ע אמאי לא מיייתי מקרא דמקודם והדגה אשר ביאור תמות ובאש היאור וצ"ע, ונ"ל ליישב בעזה"י דבתוס' על התורה איכא חד דעה דלא הוה דם רק שעה קלה בכדי שיעור שימותו הדגים ויבאש היאור ומיד חזרו למים באושים ולא יכלו מצרים לשתות ע"ש, דהיה לו לקרות שם המכה ביאוש המים אלא שאין ניכר אלא במה שנשתנה שעה קלה לדם, ע"כ נקרא מכת דם, והנה משמעתין מוכח להיפך דאל"כ מאי פריך גדולים לא מתו, דלמא אה"נ גדולים שהיה חיותם חזק לא מתו בשעה קלה רק הקטנים ומהם נבאש היאור אע"כ ליתא להנ"ל אלא דקשה מנ"ל לש"ס להקשות, ונ"ל מדכתיב ובעצים ובאבנים פי' בכלים שבבית ושם לא היו דגים שהבאישו את המים ואפ"ה נתהפכו לדם ש"מ דלא כהנ"ל והא"ש דלא ה"ל למיפרך מקרא דהתראה די"ל כנ"ל אבל פריך מקרא דכתוב בתר קרא דבעצים ובאבנים דמוכח דמכת דם היה וכל הדגים מתו.

(חתם סופר דף נא.)

ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו תספורת של כהן גדול

מבואר בספרי טבע דגידול השער הוא מסבת מותרת התאוה. ושלימות האדם להיות ממוצע בהנהגתו לבל יבקש מותרות ולבל יחסר מזג הראוי. זהו שרמזו בתספורת של כה"ג שיש בו שלימות הראוי דשערו מצומצם ראשו של זה לצד עיקרו של זה מכוסה ראשו אין בו חסרון ואין בו מותר.

(לשמוע בלימודים, דף נא.)

אתגשירי עינין רגאתה

**החוברת המפוארת לסיקור
המעמד הנשגב סיום הש"ס
שע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בראשות גדולי ומאורי ישראל שליט"א
אור לח"י בטבת תשס"ח
ניתן לקבל בחנויות הספרים**

אשדוד: ספרים בזול / ענק

הספרים (יפהנוף) חלפתא 10 • ספרי

רובע ז' חטיבת הנגב 43 • ספרי שרגא אלעזר

בן הורקנוס 12 • סיטנר בביהכ"נ מעליץ הרוחם 39 **בית שמש:** יריד

הספרים רמה א' שד' הקישון 48 • מרכז הספר רמה ב', נהר הירדן 34 • מרכז הספר דושינסקי

חזון איש 17 • פלדהיים נחל זוהר 4 • **בית"ר עילית:** יפהנוף המגיד ממזריטש 86 • ספרית בית"ר אלעזר המודעי

11 **בני ברק:** פלדהיים רבי עקיבא 113 • יפהנוף עזרא 45 • אוצר ספרי קודש קדושת יו"ט 7 • בית הספר נחמיה 28 • בית הספרים

חזון איש 15 • דאראג [קליין] החיד"א 13 • יפהנוף דסלר ככר ישיבת פונוביז' • סופר ספר בלוטניק חזון איש 23 • ספרי האוצר בן דוד 22 •

יפהנוף ברטנורא 3 • גיטלר קוטלר 18 • יפהנוף מרכז רימונים • מלכות וקסברגר הלפרין 18 **ירושלים:** אור הצפון ספרים מאה שערים

17 • בית מסחר ספרים בית ישראל בית ישראל 2 • גירסה ספרים (מול ביהכ"ס זכרון משה) חפץ חיים 13 • המסורה חבקוק 8 • ווייס ספרים

אשתורי הפרחי 3 • ויסבקר לבוש מרדכי 4 • יסודי הוצאה לאור ראשית חכמה 14 • מוריה ספרים משגב לדרך 40 • מרכז הספר מאירוביץ

יחזקאל 5 • מקור הספר מלכי ישראל 3 • עמיחי פסטרנק בית וגן החיד"א 1 • יפהנוף בר אילן 1 פינת שמואל

הנביא • ספרי הישיבה בית ישראל 1 • ספרי ירושלים עזרא 14 • ספרי מאה שערים מאה שערים 15 • ספרים

געשעפט יואל 2 • ספרים סטור עלי הכהן 18 • פנקלשטיין שרייבר מאה שערים 16 • קוסמן סורוצקין 31 ב'

• פלדהיים מלכי ישראל 31 • פלדהיים בית הדפוס 32 • פרידמן ספרי קודש פרידמן 3 • רובינשטיין ספרים

עזר יולדות 6 • שיינקיס פתח תקווה 16 • ברלינגר רמות ג', קהילות שום 2 • וינגרטן מאה שערים 7 • יפהנוף

גבעת שאול 28 • דווייטש בית מסחר ספרים מאה שערים 57 • ספרי הרכס / רמת שלמה ברכת אברהם 2 (בחניון) •

קרית ספר: ספריה הקריה בני נזר 23 • **קרית גת:** המרכז לספרים בדרום חידקל 23 • **פתחתקווה:** ספריה האוצר הסתדרות 3

